

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hermanni Conringii De Pace Civili Inter Imperii Ordines Religione Dissidentes Perpetuo Conservanda Libri Duo

Conring, Hermann

Francofurti ; Lipsiae ; Wittebergae, 1680

Sectio I. Hypotheses

urn:nbn:de:hbz:466:1-9585

SECTIO I.

HYPOTHESES.

I.

Valia vitia ita & hæresin possu-
mus sine peccato tolerare, modo
neque directe neque indirecte il-
lam juvemus & promoveamus.

Ita sentiunt omnes Doctores
Theologiæ moralis & Casuistæ.
Admittit etiam hoc ut certum, i-
mo urget maxime, ipsemet Ernestus de Eusebiis
passim in *Judicio Theologico*. Nititur autem asser-
tio regula illa juris: quod non est licitum in lege,
licitum facit necessitas. *c. quod non. 4. extr. de re-
gul. jur.*

II.

*Quando hæresis non potest tolli citra majus da-
mnum Catholicæ Ecclesiæ, tum non tantum licet sed
etiam debemus hæresin tolerare.*

Etiam hæc sententia communis est. Ratio vero
in promptu. Omnes enim tenemur pro virili ad
majorem Dei gloriam & Catholicæ Ecclesiæ in-
crementum: ex duobus itaque malis minimum
tenemur eligere, *c. duo mala dist. 13*. Eoque si id exi-
gat necessitas, satius est tolerare hæresin quam in
majus damnum Ecclesiam conjicere. Huc pertinet

B

illa

illa prohibitio de zizaniis non eradicandis, si fieri id nequeat sine tritici læsione. *Matth. 13.*

III.

Licet pacisci de illo tempore hæreseos toleranda, quo licet illam aliàs tolerare.

Itidem hoc omnibus constat: in qualibet enim re licita, in quantum est licita, locum habere pactum, sole est clarius. Vulgo etiam docent Doctores, ejusmodi tolerantia si sit pacta servandam esse fidem.

IV.

Tempus toleranda hæreseos in futurum recte definitur illud, intra quod, moraliter loquendo, observatis circumstantiis, prudens quisque dixerit, hæresin citra majus malum non posse extirpari.

Hujus pronunciati veritas patet per partes. In omnibus enim humanis actionibus & negotiis illud censetur rectum, quod prudens aliquis ita definit. Itaq; etiamsi futura sint contingentia, tamen in rebus humanis id habetur certò futurum aut non futurum, quod moraliter ita existimatur à prudente quoque. Diferte idem pronunciat ipse Auctor *Judicii Theologici sect. 6. reg. 3.*

V.

Nemo tenetur bello hæreticos persequi ob hæresin, præsertim illos in quos nulla aliàs ipsi competit jurisdictio.

Haud

Haud dubie hoc afferunt omnes Doctores, qui simpliciter docent, bellum quidem licite nonnunquam geri, neminem tamen ad id teneri. Notandum præterea, à nemine thesin huic contrariam defendi, sed tantum hoc: quod *liceat* bellum gerere propter hæresin, idque in tribus casibus, I si subditi alicujus Principis deficient à fide catholica & alios trahant secum in eandem hæresin & sic dissensionem faciant in regno. II si rex vel subditi unius regni deficient à fide catholica, & conentur subditos vicini regni in eandem defectionem trahere. III si id jubeat Pontifex. Vide R. P. Becanum Theolog. Scholast. p. 2. tom. post. tr. pr. c. 25. q. 1. Multum discriminis vero est inter id quod *licet* & illud ad quod *tenemur*. Sed & primus casus ut & tertius plane non habent locum in hoc nostro negotio. Primus enim casus est de bello Principis in subditos proprios: Tertius de illis hæreticis in quos Papa jus aliquod dat Principi alteri: nos autem versamur in illo casu quando Catholicus Princeps nihil in hæreticos habet jurisdictionis, sive propriæ scilicet sive concessæ.

Quicquid verò sit de eo quid liceat, tantum sermo noster est de eo *ad quid teneamur*. Probari vero hæc assertio nostra facile potest. Si enim teneamur, aut naturali aut divino aut humano jure teneamur. Non primo: quoniam illud jus nihil no-

vit de hæresi. Non divino: quoniam illo jure nulla est pœna hæreticis posita, ceu docet cum aliis multis Victoria *Relect. V de Indis*, ad quam se refert *Relect. de Jure belli q. 3. prop. 1.* Certe nusquam legitur in Sacris literis, bello hæreticos esse persequendos. Non humano denique. Etsi enim Sedes Apostolica interdum hoc mandaverit, tamen illorum mandatorū observantia semper irrefragabilis nunquam usu est introducta, eoq; ne quidē similes Bullę Papales vim legis acceperunt sed tantū suasionis. Tantum abest, ut lege receptum sit, quemquam teneri ad hæresin extirpandam ubi locorum nulla sibi competit jurisdictio.

VI.

Bona pleraque Episcopatum, Monasteriorum, & similia, per Germaniam, non gaudent absolute immunitate Ecclesiastica, sed potissima eorum sunt feuda Imperii eoque oneribus feudalibus tenentur, alia item oneribus publicis subiecta sunt saltim de facto & quidem à tempore immemoriali.

Nemo horum quidquam potest negare, nisi qui Germanicarum rerum est imperitissimus. Nec enim omnia quæ ab Ecclesia possidentur spiritualia sunt eoque libera. Videatur Panorm. *in c. sancit. n. 9. de censib.* Covarr. *pract. question. 34. n. 20. vers. contr. opinio* Mascardus *de gener. stat. interpr. concl. 1. n. 16.* Menochius *conf. 291. num. 10.* & in specie de
Ger-

Germaniæ bonis Gail. l. 1. obser. v. 30. num. 1. 2. 3. 4. 5.
6. 7. & 8.

VII.

Bona quæ non proprie sunt sacra, possidentur tamen ab Ecclesia, alienari possunt ob utilitatem Ecclesie, multo magis ob publicam necessitatem.

Vide *authent. hoc jus porrect. auth. si quas. & authent. perpetua. Codice de Episcopis & S.S. Ecclesiis*, & ad h. l. communiter Doctores. Consentit vero praxis vulgaris. Non disputabo hic, possitne illa alienatio fieri sine consensu Sedis Apostolicæ nec ne. Quorum illud nonnulli asserunt, nonnulli negant. Videtur enim, quid de hac controversia sit sentiendum, patere ex ipsa Extravagante Pauli II *ambitiosa*, quando alienationem sine novo consensu prohibet, addita tamen exceptione: *præterquam in casibus à jure permissis*. Diserte verò dicit etiam Navarrus in Manuali c. 27 n. 15: *Hæc Extravagans non vetat alienationem in casibus permissis à jure: & in nihilo fuit recepta juxta Sylvestrum v. alienatio q. 13. Cajetan. voce excommunicatio c. 75. Et consuetudo valet contra illam: & credimus nullibi esse receptam*. Unde simul liquet, etsi in juramento Episcoporum dicatur: *possessiones vero ad mensam meam pertinentes non vendam, neque donabo, neque in pignoro, nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum con-*

sensu Capituli Ecclesie mee, inconsulto Romano Pontifice, quum hoc nitatur Bulla illa Pauli II, non obligare ad casus in jure exceptos, adeoq; etiã non ad casum extremæ necessitatis, utpote qui jure fit maximè exceptus. Et sic tenetur etiã à Sylvestro l. c.

II X.

Eadem bona sunt subdita Principi civili; isque hæctenus de rebus illis Ecclesia statuere potest, sicut de aliis bonis sibi subjectis.

Vide c. quo jure distin. 8. Concord. item l. jubemus Cod. de Episcop. & S. S. Eccles. l. 2. C. de navib. non exc. cum similibus. Ubi idem tradunt vulgo interpretes. Est certe hoc usu receptum in omnibus rebus publicis, etiam maxime Catholicis. Confirmatur vero illo etiam Ambrosii ad Auxentium: Agros Ecclesie si vult Imperator, tollat: potestatem enim habet vindicandorum.

IX.

Bona etiam Deo dicata, si Ecclesia & reipublica necessitas exigat, licet in alios usus convertere, imo hostibus pro pace redimenda tradere.

Sententia est communis: utpote quum juxta cap. aurum, propter pauperes, captivos, ædificia templorum & cœmiteriorum, vendi possint vasa sacra & quævis mobilia pretiosa Ecclesiarum. Addit ipse Auctor Judicii Theolog. sect. 3. ad iv. pari ac majori ratione propter necessitates Imperii, &
praci-

PROTESTANTIBUS DANDA. 35

præcipue Religionis, confringi, conflare, & vendi posse ac deberi, iisdemque ex redditibus quoque Ecclesiarum & Ecclesiasticorum subveniendum esse.

X.

Qui permittit aliquid agi quod inhonestum est, non statim eo ipso intendit honestum reddere quod est inhonestum, sed tantum dat peccato impunitatem.

Passiva hæc est omnium sententia, eoque probatione nulla indiget. Tantum heic observandum, multis imponi circa hanc rem æquivocatione vocabulorum *jus* & *justum*. *Justum* scilicet etiam dicitur quod licet, utut natura sua vere sit injustum; similiter *jus* dicitur facultas agendi, etiam illa quæ tantum nititur impunitate, & poenam publicam non veretur.

XI.

Heretici Protestantes, neque sponte neque damnis affecti mediocribus, aliam pacem quam qualem proposuerunt, & Cæsarei Legati ipsis hæctenus concesserunt, admittent.

Quod sponte & non coacti velint mutare postulata, nemo paulo sanior dixerit. Damna autem mediocria, imo maxima, illos contemnere, spe illius suæ pacis, reapse omnes (proh dolor!) docemur. Exhauriuntur enim illorum provinciæ & bona non multo minus atque nostra: vident etiam periculum imminere sibi à nimia potentia peregrinorum;

norum; attamen quod existiment majus malum fore si spe illius suæ pacis excidant, ferunt omnia non iniquo animo: utpote qui sibi certò persuaserint, quoad Catholici ipsos habuerint indignos sincera pace, numquam sibi esse cautum.

XII.

Moraliter loquendo, Catholici Status Imperii non possunt hoc tempore vi adigere Hæreticos, ut in aliam pacem consentiant.

Dico, *moraliter loquendo*, expensis rebus Catholicorum & Hæreticorum Statuum, prout nunc sunt. *Primo* enim Hæretici ipso actu possident magnam & robustissimam partem Germaniæ, imo illa etiam bona quæ sibi per pacem dari volunt. *Secundo* habent in promptu auxilia Svecorum, qui plurima munitissima loca per omnem Germaniam, imo in ipsis terris Catholicorum Statuum, usq; adeo validis præfidiis tenent, ut ipsi Catholici cogantur militem illorum suis impensis alere. *Tertio* reapse iidem juvantur à potentissimo Rege Galliæ, qui itidem magnam partem Germaniæ jam occupavit. Etsi enim credendum sit, malle regni illius ministros Catholicos, in quorum manu nunc est respubl. illa, florere potius in Germania Catholicos Status quam Hæreticos; tamen quod videant, illos Austriacam domum colere quæ Gallis invisa est & suspe-

suspecta, hinc ex re sua existimant potius Hæreticis favere quam Catholicis. Accedit, quod rebus sic stantibus fœdere certo cum Svecis Gallia sit conjuncta, adeoque non possit, salvo fœdere Svecorum, desideriis illis quæ cum Protestantibus aliis habent hi communia, reniti. Certe hætenus adjutos fuisse Protestantes per Gallos, & Gallos bona quædam Ecclesiastica, nonnullis Protestantibus qui in ipsorum sunt clientela, cum primis Landgraviæ Cassellensi, voluisse addicta, constat ex Actis publicis. Imposterum illos aliter sensuros, nihil est causæ quæ speremus. Verendum est *quarto*, ne Hæretici desperantes de Pace à nobis impetranda novum fœdus ineant cum Fœderatis Belgico-Germaniæ provinciis, facta ipsis potestate vicinas Catholicorum terras occupandi, cum spe perpetuo illas retinendi. Quod facile factu esse post compositam pacem cum Hispano, nemo prudens negaverit.

Ex adverso Catholici Status nullum aliunde auxilium possunt sperare, præsertim durante hoc ferali bello Hispano-Gallico, & Catholico Rege iterum nova rebellione Neapolitanorum distento. Proprias autem vires tantas esse, ut magnas victorias liceat certo polliceri, rebus sic stantibus, quis prudens, & eorum quæ hætenus aliquot annis experti sumus, & quotidie experimur, non ignarissi-

C

mus

mus, dixerit? Miraculosam aliquam divinam benignitatem, ubi nulla facta est cœlitus promissio, nemo sapiens certo exspectat. Neque vero ejusmodi futuræ gratiæ comparet ullum indicium; utut merito debeamus æternas grates DEO, quod paulo meliores fecerit hoc anno res Catholicas.

Frustra utiq; allegantur à *Capit. Argentor.* recens fortuna Regis Angliæ, Provinciarum Belgicarum, & Hispanorum, Vinariensis item motus & pax Hungarica. Quis enim nescit, Angliæ regem iniquiore nunc quam ante conditione, & Provinciarum Belgicarum pacem cum Hollandis, potius Hollandis commodam quam Provinciis Catholicis, Hispanos autem novo, & quidem periculosissimo motu Neapolitano implicatos esse? Porro Vinariensium tumultus nullo bono Catholicorum est factus, sed potius eorum malo, utpote quum horum melior pars transferit ad Svecos h. e. Hæreticos, reliquis apud Gallos manentibus. Creatus quoque est rex Hungariæ Ferdinandus IV, sed conditionibus quæ Hæreticis Hungariæ vehementer favent. Is porro fuit aliquot annos, & quidem ab anno usque tricesimo, infelix omnium conatuum nostrorum eventus, ut DEUM adversari nostris consiliis, longe (proh dolor!) verosimilius liceat colligere. Causa certe victoriæ ad Duitlingam anno 43 partæ, temere à nonnullis nostrorum, quos inter est

& Er

& Ernestus *sect. v. ad vii*, creditur esse intentio illa S. C. Majestatis & Electorum Catholicorum de non concedendis bonis in manus Hæreticorum. Cur enim per infelices casus hi coacti sunt postea mutare illam intentionem? Quare Ferdinandus II optimus, qui unquam fuerunt, Cæsarum & religiosissimus, cum foveret quam maxime illud propositum, tantas passus est calamitates? Æque sane inepta est ista conjectura, atque altera illa ejusdem Judicii Theologici *sect. v. ad vi* omnes clades quas passi sumus post annum xli, Amnestiæ esse adscribendas & Paci Pragenfi. Quasi vero non ab anno trigesimo usque paribus simus malis affecti; totam pene Germaniam cum Bohemia Svecis ac Saxonibus occupantibus. Verisimilius nugabatur Alphonsus Vargas, sive is Scioppius sit, cap. 22. & 54, omnia sinistra Ferdinando II evenisse, quod ille monastica quædam bona Patribus S. J. concessisset. Sed apage ineptias. Nihil addo, ne videar velle nostris partibus metum incutere sine causa.

XIII.

Moraliter certum est, Protestantium potentiam semper in Germania futuram adeo magnam, ut meliores pacis conditiones illis non possint extorqueri.

Iterum protestor me loqui de morali certitudine. Recte vero alicubi dicit Victoria: *in moralibus*

non oportet multum considerare quid possit fieri, sed quid in rerum statu & natura inveniatur & contingat, & potius experientia tot annorum quam argumentationibus standum est. Quod si ergo experientia omnis anteaacti ævi, ex quo hæresis Lutherana coepit, standum est, facile apparet veritas pronunciati. Creverunt enim semper vires hæreticorum, & tamen valde essent afflictæ & diminutæ ante annos septendecim, tamen ex eo præter & supra omnem expectationem nostræ res magis magisque sunt collapsæ.

Potest tamen propositio etiam argumento hoc confirmari. Si potentia illa Protestantium debet aliquando concidere, necessum est ut id fiat aut miraculose aut ordinariis mediis. De priore nulla datur moralis certitudo: imo potius contrarium verendum est, utpote quum haud dubie mundi finis magis appropinquet; illo autem tempore vix fides supererit, juxta prædictionem Salvatoris.

Jam vero ordinaria media fuerint vel extra S. R. Imperium collocata, vel intra. Non extra, quoniam moraliter loquendo fuerint illa expectanda vel à Rege Galliaë vel à Rege Hispaniaë. Ab illo non est quod expectemus tantum auxilii, durante domus Austriae potentia aliqua formidabili, propter causas supra adductas. Si illa autem interierit, sine dubio in ipsa Germania vires Catholicorum multum
 patien-

patientur detrimenti : ideoque illo auxilio externo nihil vel parum poterit promoveri. Regis Hispaniæ potentia ita hodie est fracta, ut nec ille videatur unquam vires recuperaturus, quibus nostris rebus multum possit opitulari. Si autem emerferit nonnihil ex hisce calamitatibus, ac velit Protestantes opprimere, proculdubio succurret hisce omni ope Gallus, quemadmodum fecit hætenus; quippe quum eadem causæ, quæ nunc illum movent, eum sint etiam tunc impulsuræ. Neque vero est quod speremus, aliquando malam illam æmulationem Regum desitiram. Ab exteris itaque non est quod nobis benigni multum polliceamur. Quis crediderit autem? Catholicos Status ipsosmet ita aliquando futuros potentes, ut omnes Hæreticos possint exterminare, etiamsi illi nullo auxilio niterentur? Et tamen nunquam ipsis deerunt vel Sveci vel Batavi vel Galli ipsi, vel alii aliqui. Ut proinde spes illa de Hæreticis aliquando exterminandis, moraliter loquendo, revera sit ridicula & vana.

XIV.

Licet exigente necessitate cum hæreticis perpetuam pacem inire.

Manifesta est hæc propositio ex hypothese III & IV supra allatis. Confirmatur quoque autoritate religiosissimorum Imperatorum, Regum, & Principum. Etenim à temporibus Sigismundi Impera-

toris omnes Bohemiæ Reges pacem perpetuam Huffitis concesserunt. Similiter pacem perpetuam dedit Ferdinandus I Cæsar Protestantibus, cum in transactione Passaviensi, tum præcipue in Comitibus Augustanis anno 1555. Invitum eo adactum esse optimum Cæsarem, quis negaverit? Non est sane absimile vero, non sine lacrymis illum subscripsisse, utut certa aliqua historica fide id non constet. Nam Cardinalem Hosium de Ferdinando Cæsare id scripsisse ad Paulum IV, ex epistola Possevini ad Stephanum Poloniæ Regem non perinde certum est. Id certissimum, laudatissimum illum Cæsarem sua subscriptione omnia confirmasse. Pœnituisse illum facti, nemo est qui memoret; imo notum, jam finito Concilio Tridentino, quid cum Georgio Cassandro & Wicelio sit agitatum. Sequentes Cæsares omnes eadem pacta hæctenus confirmasse, itidem longe est certissimum & in vulgus notissimum. Tolerantiam imo tutelam hæreseos in Poloniæ Regum sacramentum, quo sese reipublicæ obstringunt, receptam esse, itidem est notum. Obtinet idem in Hungariæ regno. Ipse Rex Catholicus Hispaniæ pacem perpetuam Hollandis eorumque fociis dedit, libera ipsis facta potestate suæ religionis & bonorum Ecclesiasticorum in suos usus commutandorum. Gallicorum Regum alium esse animum, nullo licet colligere indicio. Constat porro,

porrò, omnes Principes Germaniæ Ecclesiasticos ac Laicos, excepto uno Cardinale Truchfesio, confensisse in leges pacis cum Protestantibus initæ anno 1555 : neque ex eo tempore quenquam publice contradixisse; quod indicium est consensus omnium.

Confirmatur II auctoritate Episcoporum plurimorum non tantum Germanicorum, verum etiam aliorum.

Confirmatur III auctoritate Jurisconsultorum & Theologorum Catholicorum itidem plurimorum. Non enim dixeris, Imperatores, Reges, Episcopos & Principes pacem perpetuam iniisse cum Hæreticis aut eandem servasse hætenus, sine consilio Theologorum & Jurisconsultorum suorum, adeoque optimorum. Saltem hos igitur habemus consentientes: adeoque non Germanos tantum, sed & Hispanos & Gallos & Polonos & Bohemos & Hungaros, atque ita florem totius Europæ. In tanto præterea numero Theologorum & Jurisconsultorum, ab initio usque Pacis Augustanæ, paucissimi diserte iniquitatis accusarunt ejusmodi pacem, cum tamen neque animus defuerit veritatem profutendi, neque judicium illam dignoscendi. Omnes certe illos vel inscitæ accusare vel impietatis, non nisi impudentia est. R. P. Canisium, religiosissimum sane virum, cum aliis è S. Jesu Pacis Augustanæ confirmationem probasse, & Legato Aposto-
lico

lico ne resisteret obstitisse, cum in ipsius vita à bonis autoribus referatur, mirum qua fronte id in dubium vocet Auctor Judicii Theologici *sect. v. ad ix. §. 2. Nuncium*. Auctores Compositionis Pacis Dillingenses *c. 5. q. 29. n. 52.* diserte docuerunt, etiam fœdus perpetuum cum sectariis per aliquas circumstantias cohonestari posse. Illorum unum atque alterum post sententiam mutasse, vel librum illum hoc nomine Romæ gravem censuram subiisse, quod scribit, Ernestus *sect. v. ad x.* credat qui velit; mihi non fit verisimile. Tannerum in medio reliquisse hanc disputationem, notum est ex *tom. 3. disp. 1. q. 9. dub. 3. as. 2.* Saltem itaque & ille vidit ab utraque parte argumenta probabilia, & quidem ejusmodi ut absq; impietatis crimine affirmativam possis sequi.

Licet postremo etiam S. Apostolicæ Sedis Pontificum ad sensu hanc doctrinam ob signare. Assensus autem ille inde patet. 1. quod nullus Papa hactenus contrarium definierit. 2. quod nemo illorum ejusmodi pacta cū hæreticis tamquam impia damnaverit. Non damnasse vero hinc liquet, partim quoniam talis Bulla Papalis produci non potest, partim quoniam Imperatores, Reges, Principes, ejusmodi pacta ineuntes ac servantes cum hæreticis, tamquam irreligiosos & impios Ecclesiæ filios nunquam propter illa pacta amare desierint, multo
minus

minus illis injunxerint rescindere illa pacta tanquam impia. Quæ tamen omnia fieri oportuit, si quidem omnia ejusmodi pacta S. Sedis Apostolicæ judicio essent illicita & damnata. Protestationem semel iterumque esse factam coram Notario & testibus de quibusdam pactis, non diffitebor. Sed quis nescit, non id esse detestationem & damnationem pactorum? Factæ sunt illæ protestationes plærumque aliis de causis. Qua de re infra, in responsione ad objectionem VIII, iterum dicendum est.

SECTIO II.

Hisce hypothesebus præmissis haud difficile fortassis fuerit definire, num bona conscientia liceat hodie Catholicis Statibus pacem inire cum Protestantibus, qualem illi desiderant. Est autem difficultas hujus negotii collocata partim in iis quæ personam attinent, & Hæreticorum & qui illorum imperio subjiciuntur Catholicorum, partim in bonis Ecclesiasticis. Distincte itaque de singulis agemus, in universum tamen sententiam affirmativam defensuri. Esto igitur

I CONCLUSIO.

Licet concedere Protestantibus perpetuam pacem, cum quoad personas suas, tum quoad bonorum propriorum plenam possessionem.

Patet hoc, quoniam nulla lege obligamur, ad vim

D

Hære-